

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2023. gada 28. jūnijā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Jānis Neimanis un Jautrīte Briede, kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 108/2023),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Latvijas Kriminālkodeksa 45. panta pirmās daļas 4. punktu un 45. panta trešo daļu, Krimināllikuma 56. panta pirmās daļas 4. punktu, 56. panta otro daļu un 58. panta piekto daļu, kā arī Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punktu, 379. panta pirmās daļas 4. punktu un 380. pantu (turpmāk arī – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. pantam.

2. Latvijas Kriminālkodeksa 45. panta pirmās daļas 4. punkts noteic: “Nevienu personu nevar saukt pie kriminālatbildības, ja no dienas, kad tā izdarījusi noziegumu, pagājuši desmit gadi no tāda nozieguma izdarīšanas dienas, par kuru pēc likuma var piespriest smagāku sodu nekā brīvības atņemšana uz pieciem gadiem.”

Latvijas Kriminālkodeksa 45. panta trešā daļa paredz, ka noilgums tiek apturēts, ja persona, kas izdarījusi noziegumu, izvairās no izmeklēšanas vai tiesas. Šādos gadījumos noilguma tecējums atjaunojas no tā brīža, kad šī persona tiek aizturēta vai pati pieteicas par vainīgu. Pie tam šo personu nevar saukt pie

kriminālatbildības, ja no nozieguma izdarīšanas laika pagājuši piecpadsmit gadi un noilgumu nav pārtraucis jauns noziegums.

Saskaņā ar Krimināllikuma 56. panta pirmās daļas 4. punktu personu nevar saukt pie kriminālatbildības, ja no dienas, kad tā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, pagājuši desmit gadi no smaga nozieguma izdarīšanas dienas.

Atbilstoši Krimināllikuma 56. panta otrajai daļai noilguma termiņu aprēķina no dienas, kad izdarīts noziedzīgs nodarījums, vai šā panta 1.¹ daļā paredzētajā gadījumā no dienas, kad cietusī persona sasniegusi astoņpadsmit gadu vecumu, līdz apsūdzības izsniegšanai vai oficiālā izdošanas lūguma paziņošanai apsūdzētajam, ja apsūdzētais uzturas citā valstī un izsludināta viņa meklēšana.

Savukārt atbilstoši Krimināllikuma 58. panta piektajai daļai no kriminālatbildības personu var atbrīvot, ja konstatē, ka nav ievērotas tās tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā.

Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punkts noteic, ka kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, ja iestāties noilgums.

Saskaņā ar Kriminālprocesa 379. panta pirmās daļas 4. punktu izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu, prokurors vai tiesa var izbeigt kriminālprocesu, ja kriminālprocesu nav iespējams pabeigt saprātīgā termiņā.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 380. pantam persona netiek rehabilitēta, ja kriminālprocesu izbeidz ar lēmumu, kāds paredzēts šā likuma 377. panta 3., 4., 5. un 9. punktā, 379. panta pirmajā un otrajā daļā, 410. panta pirmajā daļā, 415. pantā, 415.¹ panta pirmajā daļā, 421. pantā, 605. panta pirmajā daļā, 615. panta trešajā daļā, kā arī notiesājoša sprieduma gadījumā.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā var iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajai daļai pieteikumu Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt šā panta sestās daļas 1. punkts prasa šo uzskatu pamatot. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: 1) personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; 2) tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*).

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka pret Pieteikuma iesniedzēju [datums] tikai ierosinātas vairākas krimināllietas un [datums] viņam izvirzītas apsūdzības šajās krimināllietās, taču vēlāk tās apvienotas vienā lietā un [datums] krimināllieta nodota tiesai. Minētās lietas iztiesāšana joprojām nav pabeigta.

6.1. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskats, Latvijas Kriminālkodeksa 45. panta pirmās daļas 4. punkts un 45. panta trešā daļa, Krimināllikuma 56. panta pirmās daļas 4. punkts un 56. panta otrā daļa un Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punkts aizskar viņam Satversmes 92. pantā ietvertās tiesības, jo paredz, ka noilgums tiek pārtraukts ar apsūdzības izsniegšanu. Tādējādi tiekot pieļauta tāda situācija, ka krimināllietas iztiesāšana var turpināties neierobežoti ilgi.

Kriminālprocesa likuma 14. panta pirmā daļa noteic, ka ikvienam ir tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tas ir, bez neattaisnotas novilcināšanas. Lai nodrošinātu šādas personas tiesības, pirmstiesas procesā ir paredzēts noilguma institūts, savukārt tiesai iztiesājot lietu – tiesības izbeigt

kriminālprocesu, ja to nav iespējams pabeigt saprātīgā termiņā (sk. *Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punktu un 379. panta pirmās daļas 4. punktu*).

No pieteikuma izriet, ka pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata viņa tiesības uz taisnīgu tiesu ir aizskartas, jo pēc apsūdzības uzrādīšanas tiek pārtraukta noilguma termiņa skaitīšana. Tātad Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības iebilst pret Krimināllikuma 56. panta otro daļu, kas regulē kriminālatbildības noilguma pārtraukšanu. Tomēr Pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis, kādēļ iepriekš norādītais tiesiskais regulējums, kas paredz tiesai tiesības izbeigt kriminālprocesu, ja to nav iespējams pabeigt saprātīgā termiņā, nenovērš viņam Satversmes 92. pantā ietverto pamattiesību aizskārumu. Tādējādi pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, ka tieši Krimināllikuma 56. panta otrā daļa rada viņam Satversmes 92. pantā noteikto pamattiesību aizskārumu.

Savukārt pieteikumā apstrīdētais Latvijas Kriminālkodeksa 45. panta pirmās daļas 4. punkts un 45. panta trešā daļa, Krimināllikuma 56. panta pirmās daļas 4. punkts un Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punkts regulē vienīgi noilguma termiņu un noteic aizliegumu uzsākt un turpināt kriminālprocesu, ja iestājies noilgums. Pieteikumā nav pamatots, ka šīs normas pašas par sevi skartu noilguma pārtraukšanu un tādējādi radītu Pieteikuma iesniedzējam kādas nelabvēlīgas sekas.

Līdz ar to pieteikums par Latvijas Kriminālkodeksa 45. panta pirmās daļas 4. punkta un 45. panta trešās daļas, Krimināllikuma 56. panta pirmās daļas 4. punkta un 56. panta otrās daļas un Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punkta atbilstību Satversmes 92. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

6.2. Tāpat Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Krimināllikuma 58. panta piektajā daļā, Kriminālprocesa likuma 379. panta pirmās daļas 4. punktā un 380. pantā paredzētais kriminālprocesa izbeigšanas pamats – kriminālprocesa izbeigšana, ja to nav iespējams pabeigt saprātīgā termiņā, – pārkāpj viņam Satversmes 92. pantā garantētās tiesības uz nevainīguma prezumpciju, jo ir piemērojams tikai konstatējot vainu.

Krimināllikuma 58. panta piektā daļa noteic, ka personu var atbrīvot no kriminālatbildības, ja nav ievērotas tās tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, bet Kriminālprocesa likuma 379. panta pirmās daļas 4. punkts noteic procesa virzītāja tiesības izbeigt kriminālprocesu, ja to nav iespējams pabeigt saprātīgā termiņā. Pieteikumā nav pamatots, kādā veidā minētās tiesību

normas skar Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 92. pantā garantētās tiesības uz nevainīguma prezumpciju.

Līdz ar to pieteikums par Krimināllikuma 58. panta piektās daļas un Kriminālprocesa likuma 379. panta pirmās daļas 4. punkta atbilstību Satversmes 92. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

Tiesai, izskatot jautājumu par apsūdzētā atbrīvošanu no kriminālatbildības un soda tiesību uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā pārkāpuma dēļ, tostarp ir jākonstatē, vai persona ir vainīga celtajā apsūdzībā (*sk. Senāta 2016. gada 27. septembra lēmumu lietā Nr. SKK-J-507/2016*). Proti, apstrīdētais Kriminālprocesa likuma 380. pants prasa konstatēt personas vainu, ja kriminālprocesu izbeidz tāpēc, ka to nav iespējams pabeigt saprātīgā termiņā. Pieteikumā ir norādīts, ka šī norma aizskar Pieteikuma iesniedzēja Satversmes 92. pantā ietvertās tiesības uz nevainīguma prezumpciju.

Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu par Kriminālprocesa likuma 380. panta atbilstību Satversmes 92. pantam, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu iespēju nav.

No pieteikuma, tam pievienotajiem dokumentiem un Tiesu informatīvajā sistēmā pieejamās informācijas secināms, ka ar [..] [datums] spriedumu krimināllietā Pieteikuma iesniedzējs atzīts par nevainīgu pēc visām apsūdzībām un pilnībā attaisnots. Ar [..] [datums] spriedumu [..] [datums] spriedums atcelts pilnībā un Pieteikuma iesniedzējs atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Latvijas Kriminālkodeksa 139. panta ceturtajā daļā, taču no soda atbrīvots, jo kriminālprocesu nebija iespējams pabeigt saprātīgā termiņā, savukārt pārējā daļā Pieteikuma iesniedzējs atzīts par nevainīgu un attaisnots. Ar Senāta [datums] lēmumu [..] [datums] spriedums daļā par Pieteikuma iesniedzēja atzīšanu par vainīgu atcelts un atceltajā daļā lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā. Ar [..] [datums] saīsināto spriedumu Pieteikuma iesniedzējs atzīts par nevainīgu un attaisnots arī tajā daļā, kas ar Senāta [datums] lēmumu tika atcelta.

Satversmes tiesa ir atzinusi: pieteikuma iesniedzējam ir jāievēro subsidiaritātes princips, kura mērķis ir nodrošināt, lai tiesa, izskatot lietu pēc būtības, visupirms izmantotu tās rīcībā esošās juridiskās metodes Satversmei atbilstoša rezultāta sasniegšanai. Atbilstoši šim principam personai pirms vēršanās Satversmes tiesā nepieciešams izsmelt reālās un efektīvās iespējas aizstāvēt savas aizskartās pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem (sk. *Satversmes tiesas 2019. gada 7. oktobra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2018-19-03 15.1. punktu*).

Kolēģija secina, ka pret Pieteikuma iesniedzēju ierosinātajā krimināllietā joprojām turpinās iztiesāšana. Pieteikuma iesniedzēja gadījumā, lemjot par to, vai nepastāv Krimināllikuma 58. panta piektajā daļā un Kriminālprocesa likuma 379. panta pirmajā daļā noteiktais pamats kriminālprocesa izbeigšanai, tiesa var secināt, ka viņš nav vainīgs noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un taisīt attaisnojošu spriedumu. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējam ir iespējas aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem un pieteikums par Kriminālprocesa likuma 380. panta atbilstību Satversmes 92. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 108/2023).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš